

Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcija

Ventspils iela 53, Rīga, LV-1002, tālr. 67359128, fakss 67359159, e-pasts pasts@bti.gov.lv, www.bti.gov.lv

Rīgā

Uz 14.11.2022. Nr. 1-5/3408
Nr. _____

Pēc pievienotā saraksta

Informācijai:
Labklājības ministrijai

Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijai

Latvijas Pašvaldību savienībai

Latvijas Bāriņtiesu darbinieku asociācijai

Par bāriņtiesas darbības nodrošināšanu

2021.gada jūlijā Latvijā darbu uzsāka jaunizveidotās novadu pašvaldības (turpmāk – pašvaldības). Līdz ar administratīvi teritoriālo reformu (turpmāk – ATR), nozīmīgas izmaiņas skāra arī pašvaldību iestādes, tajā skaitā bāriņtiesas. 2022.gada janvārī noslēdzās bāriņtiesu apvienošana un šobrīd Latvijā darbojas 43 bāriņtiesas, 117 bāriņtiesu vietā. Nenoliedzami, jauno bāriņtiesu darbs bija un ir izaicinājumu pilns, gan administratīvajos apvienošanās jautājumos, gan ņemot vērā Covid-19 pandēmijas radīto un Krievijas bruņotā konflikta Ukrainā izraisīto sekas. Pēdējā gada periodā konstatējams, ka daudzas **bāriņtiesas atrodas būtiskā cilvēkresursu krīzē**, kuras cēlonis skatāms gan nepietiekamajā un konkurētspējīgajā atalgojumā, gan apjomīgajā darba noslodzē, kas veidojas nepietiekamam darbinieku skaitam īstenojot plaša apjoma funkcijas.

Bāriņtiesu likuma 2. panta pirmā daļā noteikts, ka Bāriņtiesa ir pašvaldības izveidota aizbildnības un aizgādības iestāde. Savukārt minētā likuma 4. panta otrā daļa paredz, ka Bāriņtiesa prioritāri nodrošina bērna vai aizgādībā esošās personas tiesību un tiesisko interešu aizsardzību. VBTAI vēlas vērst pašvaldību vadītāju un domju deputātu vērību, ka šis īsais normatīvais definējums sevī ietver **ārkārtīgi būtisku un plašu funkciju loku**, ko bāriņtiesa nodrošina, lai pašvaldības iedzīvotāju tiesības un intereses tiktu nodrošinātas. Vēstules pielikumā Nr.1 VBTAI norādījusi galvenās, bet ne visas, bāriņtiesas funkcijas, kuras nepieciešams nodrošināt atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajai bāriņtiesas kompetencei.

Norādāms, ka VBTAI veicot vairāku pašvaldību analīzi bērnu tiesību aizsardzības jautājumos, ir konstatējusi, ka, lai arī kopumā lielā daļā pašvaldību iedzīvotāju, t.sk. bērnu, skaits, samazinās, ģimeņu, kurās netiek nodrošināta pilnvērtīga bērnu aprūpe un audzināšana, skaits

Šis dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu
Šis dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu

nemainās, vai pat pieaug. Līdz ar to secināms, ka bāriņtiesas kvalitatīva darbība pašvaldībās ir ļoti būtiska.

Lai nodrošinātu kvalitatīvu speciālistu piesaisti bāriņtiesām, VBTAI ieskatā, pašvaldībai jānodrošina atbalsts vairākos būtiskos aspektos:

1. Atbilstošs pamatvajadzību nodrošinājums

- **Darba telpas.** Bāriņtiesas darbinieki joprojām ne visos gadījumos ir nodrošināti ar darba pienākumu veikšanai piemērotām telpām. Būtiski ņemt vērā bāriņtiesas priekšsēdētāja redzējumu par centralizētas vai decentralizētas bāriņtiesas struktūras izvēli, bāriņtiesas pieejamību iedzīvotājiem.
- **Transportlīdzekļu un degvielas nodrošināšana** pietiekamā apmērā. Pēc ATR praksē visbiežāk izveidojusies situācija, ka bāriņtiesas darbības teritorija ir būtiski paplašinājusies, arī palielinājusies darbinieku nepieciešamība veikt darba pienākumus dažādos pašvaldības pagastos un pilsētās, nokļūt no pieņemšanas punktiem uz centrālo bāriņtiesas ēku. VBTAI vērš pašvaldību vērību, ka bāriņtiesas darba neatņemama sastāvdaļa ir dzīves apstākļu pārbaudes, ģimeņu apsekojumi. Bāriņtiesas darbiniekiem jābūt iespējai nekavējoties nokļūt nepieciešamajā adresē, lai pārliecinātos par bērna tiesību nodrošinājumu. Pieaugot degvielas un citu preču un pakalpojumu izmaksām, šobrīd ir īpaši būtiski pārskatīt esošo kārtību transporta nodrošināšanai bāriņtiesai.
- **Tehniskais nodrošinājums** – būtiska ir gan datortehnika (un programmatūra), gan pietiekamas kvalitātes biroja tehnika, gan mobilie tālruni, bāriņtiesu sēžu audioierakstu iespējas. Īpaši lūdzam ņemt vērā, ka bāriņtiesai ir pienākums izsniegt lietas materiālu kopijas administratīvā procesa dalībniekiem, līdz ar to ir būtiski, lai biroja tehnika būtu pietiekami piemērota liela apjoma dokumentu skenēšanai un kopēšanai.

2. Atbilstošs atalgojums

2022.gada 14.septembrī Labklājības ministrija aktualizēja bāriņtiesu darbinieku atalgojuma problemātiku Latvijas Pašvaldību savienības Veselības un sociālo jautājumu komisijas sēdē¹, ilustratīvi pamatojot **krīzes situāciju attiecībā uz bāriņtiesu darbinieku atalgojumu**. Proti, ņemot vērā bāriņtiesu sniegto informāciju uz 01.07.2022.:

- 23 bāriņtiesās priekšsēdētāju atalgojums neatbilda Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likumā noteiktajam minimumam (1624 euro);
- 15 bāriņtiesās priekšsēdētāju vietnieku atalgojums neatbilda noteiktajam minimumam (1301 euro);
- 14 bāriņtiesās bāriņtiesu locekļu atalgojums neatbilda noteiktajam minimumam (1076 euro).

Jānorāda, ka atsevišķās pašvaldībās atalgojums ir krasi zemāks par citu Latvijas bāriņtiesu atalgojumu. VBTAI nerod objektīvu pamatojumu, kādēļ, piemēram, viena pašvaldība bāriņtiesas priekšsēdētājam var noteikt mēneša atalgojumu 1900 EUR, kamēr cita, t.sk., valstspilsēta, sava bāriņtiesas priekšsēdētāja darbu atlīdzina ar 1046 EUR.

VBTAI ir saņēmusi vairāku bāriņtiesu darbinieku mutvārdu informāciju, ka pašvaldības atbildīgās amatpersonas neuzklausā bāriņtiesas priekšsēdētāju viedokli un, lai arī vairākās pašvaldībās notiek atalgojuma palielināšana, tā caurmērā ir neliela un joprojām neatbilstoša Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likuma prasībām.

3. Darba slodzes samērība un atbalsts darbiniekiem

Lielā daļā pašvaldību bāriņtiesās šobrīd ir nepietiekams darbinieku skaits (vai nu pēc amata vietu skaita, vai pēc faktiskās situācijas – daudz vakantu amata vietu). Kā jau vēstules pielikumā Nr.1 redzams, bāriņtiesa nodrošina plašu funkciju veikšanu. Līdz ar to ir būtiski, lai pašvaldība

¹ <https://www.lps.lv/lv/tiesraides-videoarhivs/videoarhivs/834-lps-veselibas-un-socialo-jautajumu-komitejas-sede-14-septembri-2022>;

būtu rūpīgi izvērtējusi katras konkrētās bāriņtiesas darbības nodrošināšanai nepieciešamo darbinieku skaitu, ņemot vērā pašvaldības faktisko situāciju.

Bāriņtiesu likuma 7.panta otrajā daļā noteikts, ka bāriņtiesas locekļu skaitu nosaka pašvaldība atbilstoši pašvaldības administratīvajā teritorijā deklarēto iedzīvotāju skaitam, bērnu un aizgādībā esošo personu skaitam, bāriņtiesas lietu skaitam, pašvaldības administratīvās teritorijas lielumam, lai pilnvērtīgi nodrošinātu bērnu un aizgādībā esošo personu tiesību un interešu aizsardzību. Pirms jauno bāriņtiesu izveides VBTAI jau aktualizēja pašvaldībām nepieciešamību rūpīgi izvērtēt jaunizveidojamās bāriņtiesas struktūru un nepieciešamo darbinieku skaitu, sniedzot metodiskos ieteikumus par kritērijiem, kuri ņemami vērā nosakot nepieciešamo darbinieku skaitu².

VBTAI, sarunās ar bāriņtiesām, kā arī veicot bāriņtiesu lietu pārbaudes, novērojusi, ka neskatoties uz ATR, ne visās pašvaldībās notikusi pilnvērtīga situācijas analīze, lai noteiktu bāriņtiesas optimālai darbībai nepieciešamo darbinieku skaitu. **Vairākās pašvaldībās attiecībā uz bāriņtiesas darbinieku noslodzi ir krīze, kā rezultātā esošie darbinieki nevar veikt kvalitatīvi normatīvajos aktos noteiktos pienākumus, tiek pieļautas būtiskas nepilnības, kā arī notiek darbinieku izdegšana.** Sarunās ar VBTAI bāriņtiesu darbinieki norādījuši, ka pašvaldību vadība un atbildīgās amatpersonas neieklausās darbinieku teiktajā par problemātiku, neizprot bāriņtiesas darba specifiku (ne tikai juridiskajos, bet arī emocionālajos aspektos).

Bāriņtiesu likuma 5.panta sestajā daļā noteikts pašvaldības pienākums nodrošināt mērķtiecīgi organizētu konsultatīvu, izglītojošu un psiholoģisku atbalstu bāriņtiesas priekšsēdētājam, bāriņtiesas priekšsēdētāja vietniekam un bāriņtiesas locekļiem, lai pilnveidotu viņu profesionālo kompetenci un profesionālās darbības kvalitāti.

Ņemot vērā minēto, pašvaldībai būtu nepieciešams nodrošināt bāriņtiesu darbiniekus ar profesionālu atbalstu stresa noturības veicināšanai, labbūtībai darba vidē, **apmaksājot regulāras supervīzijas vai individuālu psihologa atbalstu.**

Vienlaikus joprojām ne visas pašvaldības nodrošina bāriņtiesas darbiniekiem **veselības apdrošināšanu**, lai arī bāriņtiesas darbinieki bieži strādā paaugstināta riska un intensitātes apstākļos.

Darba devēja – t.sk., pašvaldības, attieksme pret darbinieku ir ļoti būtiska, un daudzos gadījumos pat motivējošāka nekā noteikts atalgojums. Vēršam pašvaldību vērību, ka sarunās ar bāriņtiesām secināms, ka bāriņtiesu darbinieki augsti novērtētu dažādu pašvaldības atbalstu, piemēram:

- Iespēju elastīgam darba laikam;
- Izpratni par bāriņtiesas darba specifiku un atbalstu arī netipisku funkciju veikšanai;
- Godprātīgu attieksmi attiecībā uz virsstundu vai brīvdienu/svētku dienu darba apmaksu;
- Nepieciešamo izdevumu atlīdzināšanu;
- Estētisku darba vidi.
- U.tml.

Apkopojot iepriekš minēto, VBTAI aicina pašvaldības, plānojot un pieņemot nākamā gada budžetu, iedziļinoties uzklaut bāriņtiesas priekšsēdētāju viedokli par katras pašvaldības bāriņtiesas situāciju, grūtībām un nepieciešamajiem risinājumiem, lai nodrošinātu pašvaldības iestādes darbību atbilstoši normatīvo aktu prasībām un iedzīvotāju vajadzībām.

Vadītāja vietnieks

Valentīna Gorbunova

² <https://www.bti.gov.lv/lv/valsts-bernu-tiesibu-aizsardzibas-inspekcijas-ieteikumi-barintiesam-administrativi-teritorialas-reformas-ietvaros>

Erno, aija.erno@bti.gov.lv
67359152, 29194361

Šis dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu
Šis dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu

Vispārīgs bāriņtiesas funkciju uzskaitījums:

1. Nodrošināt bērnu tiesību aizsardzību – izskatīt jebkādas sūdzības/iesniegumus/saņemto informāciju par iespējamiem bērnu tiesību pārkāpumiem (tas nozīmē – veikt dzīves apstākļu pārbaudes, pārrunas, noskaidrot bērnu viedokļus, sagatavot dokumentu pieprasījumus, izvērtēt saņemto informāciju no citām institūcijām un speciālistiem, nodrošināt lietvedības procesu, darbs ar datu bāzēm, administratīvās lietvedības ierosināšanu, ja tam ir pamats, administratīvā procesa nodrošināšanu, lēmumu pieņemšanu un dokumentālu sagatavošanu u.tml.);
 2. Nodrošināt aizgādībā esošu personu tiesību aizsardzību (tas nozīmē – veikt dzīves apstākļu pārbaudes, pārrunas, noskaidrot personu viedokļus, sagatavot dokumentu pieprasījumus, izvērtēt saņemto informāciju no citām institūcijām un speciālistiem, nodrošināt lietvedības procesu, darbs ar datu bāzēm, administratīvās lietvedības ierosināšanu, ja tam ir pamats, administratīvā procesa nodrošināšanu, lēmumu pieņemšanu un dokumentālu sagatavošanu u.tml.);
 3. Nodrošināt dažādu atzinumu sniegšanu tiesām, piedalīties tiesas sēdēs (informācijas iegūšana, viedokļu noskaidrošana, viedokļa formulēšana u.c. darbības procesa ietvarā);
 4. Darbs ar personām, kuras vēlas iegūt audžuģimenes, aizbildņa, adoptētāja, viesģimenes, sevišķā aizbildņa, aizgādņa, faktiskā aprūpētāja statusu. (Izvērtēšanas process, lēmumu pieņemšana, ikgadējie izvērtējumi u.tml.);
 5. Ārpusģimenes aprūpē nodoto bērnu tiesību un interešu aizsardzības uzraudzība (apsekošana, sarunu veikšana, sadarbība ar citām iestādēm un speciālistiem, atbalsta sniegšana, dokumentu noformēšana u.tml.);
 6. Aizgādības uzraudzība (apsekošana, sarunu veikšana, sadarbība ar citām iestādēm un speciālistiem, atbalsta sniegšana, dokumentu noformēšana u.tml.);
 7. Vecāka aprūpē esoša bērna nodošanas citas personas aprūpē uzraudzība;
 8. Domstarpību izšķiršana;
 9. Bērnu un aizgādībā esošo personu pārstāvība kriminālprocesā;
 10. Darbs ar lietvedību un dažādām informācijas sistēmām – NPAIS, AGIS, BARIS, citu institūciju informēšana par pieņemtajiem lēmumiem;
 11. Notariālo funkciju veikšana;
 12. Citu bāriņtiesu lūgumu izpilde sadarbības ietvaros (apsekojumi, viedokļu noskaidrošana, mantas apskate u.tml.);
 13. Obligāta un uz sadarbības principiem balstīta dalība starpinstitūciju sanāksmēs (Starpinstitūciju sadarbības grupa pašvaldībā, Valsts probācijas dienesta sanāksmes, VBTAI sanāksmes, sanāksmes ar citām bāriņtiesām un citām institūcijām);
 14. Mantojuma aizgādības lietu pārraudzība;
 15. Priekšsēdētājam arī personāla jautājumi, budžeta plānošana, personāla kvalifikācijas pārraudzība, administratīvās funkcijas u.tml.;
 16. Obligāta zināšanu pilnveide;
 17. Starpvalstu sadarbības nodrošināšana gadījumos, kad bērna tiesību aizsardzībā iesaistītas ārvalstis;
 18. Ārkārtas aizbildnības (Ukrainas nepilngadīgie civiliedzīvotāji) pārraudzība;
 19. Darbs ar trešo valstu pilsoņiem – nepilngadīgiem ārvalstniekiem bēgļiem, patvēruma meklētājiem;
 20. Adopcijas procesa un pēcadopcijas uzraudzība;
 21. Iedzīvotāju izglītošana un informēšana par bērna tiesībām;
- u.c.